

Partim utendo virgula aliqua argentea oblongiori ad ungendum a distantiori loco. Partim adhibendo ea quæ pure essentialia sunt, et brevissima mōra, quoad fieri possit. Denique sumendo alia antidota ac præservativa, quæ ad hoc conferre possunt. Nam si his omnibus adhibitis remedii, iudicio peritorum medicorum non sit morale periculum contagii, non sunt excusandi parochi ab hoc munere,

FINIS HUJUS SECUNDÆ PARTIS DE PONITENTIÆ SACRAMENTO.

QUARTA HUJUS OPERIS PARS

DISPUTATIO XLV

DE PURGATORIO IN GENERE, AN ET UBI SIT.

Inchoamus hoc loco quartam partem principalem hujus operis, in qua de quibusdam remediis annexis superioribus sacramentis dicendum est. Cum enim poenitentie sacramentum ad actualia peccata post baptismum commissa tollenda institutum sit, interdum vero ob suspicentis impedimentum hujusmodi effectum integre non conferat, quoad venialia saltem peccata, reatusque poenarum temporalium et alias peccatorum reliquias, ei adjunctum est sacramentum extremæ unctionis, quod, si necesse sit, hunc effectum perficiat, præsertim in mortis articulo, in quo major animi puritas, majusque sacramentalis gratiæ auxilium necessaria sunt. Contingit tamen sæpissime ut post utrumque sacramentum rite, et cum principali fructu susceptum, nondum reatus poenæ temporalis omnino remissus sit; et ideo necessaria sunt alia remedia, quibus possit anima hujusmodi debito liberari, quæ remedia merito dicemus esse annexa prædictis sacramentis, eorumque cognitionem ad hujus libri perfectionem pertinere. Possunt autem hæc remedia prodesse aut in præsenti vita tantum, aut tantum post hanc vitam, aut in utroque statu simul. In primo ordine solum potest constitui propria satisfactio, quæ ab unoquoque homine pro seipso fit ex opere operantis, de qua diximus, simul agentes de satisfactione sacramentali, quæ est tertia pars materialis sacramenti poenitentia; et ideo de illo membro nihil hic dicendum superest. In secundo igitur ordine constituuntur poena purgatoria, quæ a Deo post hanc vitam infliguntur. In tertio autem sunt suffragia et indulgentiæ, quæ (ut dicemus) tam vivis quam defunctis prodesse possunt; illa ex opere operantis, haec vero ad modum operis operati. De his ergo tribus modis liberandi animas a reatibus peccatorum dicendum su-

perest. Primo ergo dicendum est de loco purgatorii, an et ubi sit; deinde de animabus seu personis ibi degentibus, quænam sint, quemve statum habeant; ac denique de poenis illius loci quales sint, quamque graves ac diuturnæ. De qua re frequentius disputant Theologi cum Magistro, in 4, d. 21; Solo vero, dist. 19; aliqui, d. 18 et 20; latius vero moderni scriptores contra Lutheranos, quos in sequentibus referemus.

SECTIO I.

Sitne locus aliquis, in quo animæ in hac vita non plene purgatae post hanc vitam purgantur.

1. *Qui hæretici purgatorium negaverint.*—*Aerius.*—Multi hæretici purgatorium negarunt, quorum primus dicitur fuisse Aerius: sed ille negavit quidem suffragia vivorum prodesse defunctis, diserte tamen non legimus purgatorium negasse; et quamvis unus error alteri affinis sit, non tamen ex illo necessaria illatione consequitur; possent enim animæ per rigorem justitiæ vindicativæ post hanc vitam purgari, etiamsi a viventibus vari non possent. Imo ita sensisse Aerium colligi videtur ex verbis, quæ Epiphanius refert, hæc. 75, sic enim aiebat⁵: *Orat vivens, aut dispensationem facit, quid profuerit mortuo?* *Igitur nemo sit pius, neque boni quidquam faciat; sed acquirat amicos, qui orent pro ipso ut ne quid ille patiatur.* Ille itaque error ad materiam de suffragiis spectat. Error vero negantium purgatorium ortus videtur Hieronymi temporibus, vel prope a morte ejus, ut legitur in Epist. ad Augustinum, quæ nomine Cyrilli Hierosolymit. est 206 inter Epist. August. In eodem errore fuerunt postea Albanenses ante 800 annos. Hi vero,

⁵ Vide Sum., tract. de Infer., cap. 10.

ut Prateolus refert, non solum de purgatorio, sed etiam de inferno dixerunt nihil esse, nullasque post hanc vitam manere poenas. Quod etiam Albigenses postea senserunt; quanquam enim Anton., 4 p., tit. 17, c. 11, § 5, inter hos haereticos distinguere non videatur, sunt tamen diversi; nam hi plus quam quadringentis annis sunt posteriores; exorti enim sunt tempore Innocentii III, ut Prateolus notat, et ex eodem Anton. intelligitur. Rursus excitarunt hunc errorem haeretici dicti Apostolici, non illi, quorum mentionem fecit August., lib. de Haeresib., in 4 loco, sed illi qui tempore Bernardi exorti sunt, quos etiam secuti sunt Petrobrusiani, a Petro de Brusis, eorum duce, sic nominati, ut colligitur ex Bernard., serm. 65 et 66 in Cant., et Petro Cluniacensi, in Ep. ad omnes Episcopos. Praeterea in eodem errore reputati sunt Pauperes de Lugduno, qui et Waldenses; Armeni etiam, et Rutheni, ut apud Prateolum videre licet, et in Armachano, libr. 13 de Errorib. Armenorum; quamvis Nicéphor., Armenorum errores referens, lib. 18 Historiae, c. 53, hunc prætermiserit. Idemque tribuitur Gracis, ideoque inter errores eorum computatur a D. Thom. in Opuse. contra illos; et idem sumitur ex Conc. Florent., sess. ult., quanquam ex sess. 1 acta Ferrariae hoc limitari possit, ut infra videbimus. Tandem Lutherus hunc excitavit errorem; nam licet in principio, ut Prateolus, in Luthero, n. 44, et alii referunt, purgatorium non absolute negaverit, sed solum colligi ex Scriptura, ex aliis vero auctoribus constat illud tandem simpliciter negasse, sive quia paulatim in suo errore processit, sive quia apud ipsum quidquid in Scriptura non continetur, credendum non est. Atque ita tandem eumdem errorem omnes sectarii et posteriores haeretici, Calvin., Brentius, Petrus Martyr, et alii similes sectati sunt.

2. *Haereticorum fundamentum.* — Fundamentum potest esse multiplex. Antiqui haeretici multum fundantur in hoc quod anima simul cum corpore exinguitur, qui proinde non purgatorium solum, sed etiam infernum et gloriam negabunt. Sed hos omittamus; nam error eorum et valde generalis est, et contra ipsam rationem naturalem. Proprium ergo fundamentum sumendum videtur ex duabus principiis. Prius est, peccatum veniale non distingui a mortali, sed esse aeterna poena aequa dignum. Aliud est, peccatum mortale non remitti, quin tota poena, omnis-

que reatus ejus remittatur. Ex his enim plane sequitur omnem animam post hanc vitam aut esse dignam aeterna poena, aut nulla, ac proinde nullum esse locum poenarum temporalium, quod *purgatorium* appellatur. Atque hoc adjunguntur aliqua Scripturæ loca, in quibus significatur, duo esse tantum extrema loca animarum, in quibus perpetuo vivunt, aut miserae, aut beatæ, juxta illud Eccl. 11: *Si ceciderit lignum, sive ad austrum, sive ad aquilonem, ubiunque ceciderit, ibi erit;* et Matth. 25: *Venite, benedicti;* et: *Ite, maledicti,* etc.

Purgatorium esse ex veteri Testamento ostenditur.

3. Nihilominus certa veritas fidei est dari post hanc vitam purgatorii locum. Potest autem hæc veritas imprimis ex sacra Scriptura ostendi directe et in se. Nam, licet fortasse hoc purgatorii nomen in Scriptura sacra non inveniatur, id parum refert, si ostenderimus rem illo nomine intentam inveniri; saepe enim Ecclesia, vel propter haereses insurientes, vel ut doctrina fidei clarius et brevius declaretur, nova et simplicia nomina imponit, quibus fidei mysteria breviter complectuntur, ut constat ex materia de Trinitate, Incarnatione, Eucharistia et aliis. Res ergo hoc loco intenta est, saepe contingere ut justorum animæ, quando a corporibus separantur, non plene ac perfecte pro suis peccatis satisfecerint, ideoque post separationem a corporibus interdum alias poenas luant, donec plene satisfiant, satisve patientur, ita ut et ab omni culpa, et ab omni reatu poenæ immunes fiant. Hanc ergo animarum castigationem temporariam, *purgationem* vocamus, et quia necesse est illam in aliquo loco fieri, locum illum appellamus *purgatorium*. Sic ergo intellectum purgatorii nomen, et res quæ illi subest, probari potest, primo ex veteri Testamento, in quo celebre testimonium est, illud 2 Machab. 12: *Sancta et salubris cogitatio est pro defunctis exorare, ut a peccatis solvantur.* Nam ex his verbis aperte colligitur aliquos defunctos posse a peccatis solvi; quod verum esse non potest de his qui in peccato mortali decedunt; ergo necesse est, de justis intelligi; quod satis aperte ibi explicatus cum dicitur, *eos qui cum pietate dormitionem acceperant, optimam habere repositam gratiam,* et de eisdem subditur, optimum ac religiosum consilium esse pro eis exorare, ut a peccatis solvantur. Supponuntur ergo hu-

josmodi defuncti adhuc ligati reatibus peccatorum; nisi enim ligati essent, solvi non possent. Rursus necesse est vinculum seu reatum illum temporale esse; nam si esset aeternus, non possent animæ ab illo solvi. Datur ergo post hanc vitam in animabus sanctis reatus poenæ temporalis; ergo puniuntur donec integre solvant. Neque enim putandum est semper solvi per suffragia, vel orationes viventium; nam hoc subsidium est quasi extrinsecum et accidentarium respectu proprii delicti, quod, per se loquendo, et juxta leges vindicativæ justitiae, solvendum est per propriam poenam ejus qui deliquit. Sic ergo ex verbis citatis manifeste colligitur purgatorium, et status quidam medius animarum, quæ nondum beatæ sunt, quia non sunt plene a peccatis solutæ, et nihil coquinatum intrare potest civitatem sanctam Jerusalem; neque damnatae, quia adhuc possunt a peccatis solvi.

4. *Objectio. — Enodatur.* — Dices, ex illo loco ad summum haberi, Judam et Machabæos ita de mortuis cogitasse; non ergo inde satis colligitur in re ita esse; potuerunt enim illi homines pia ignorantia decipi. Presertim, quia illi defuncti pro quibus orabant, videntur mortui in peccato mortali, quale videtur fuisse donaria idolorum contra legem accipere, pro quo scelere justo Dei judicio mortui fuerant. Respondet, non videri dubium quin peccatum illud in genere suo grave fuerit; nam erat contra præceptum gravissimis verbis latum, Deut. 7. Nihilominus tamen pius etiam fuit pro illis defunctis exorare, et sacrificium offerre; non quia per tales orationes vel sacrificia possent a mortali culpa solvi, si in ea fortasse mortui fuerant; sed quia incertum erat an in tali peccato mortui essent; verisimile namque erat eos saltem in mortis articulo de tali peccato doluisse, veniamque consecutos fuisse; presertim cum pro fide et religione pugnarent, vitasque suas prodigerent; propterea enim ibi dicitur, Judam considerasse eos qui pro pietate dormitionem acceperant, optimam habere repositam gratiam. Fortasse etiam aliqui eorum poterant a culpa gravi excusari, vel propter ignorantiam, vel propter levem materiam, etsi ob exemplum et societatem aliorum simul interficti fuerint. Denique eo modo nunc Ecclesia orat pro omnibus in aliquo bello defunctis, et nos oramus pro mortuis vel interfictis, etiamsi sciamus parum antea mortali peccasse; quia ignoramus an Deus illis

Ex aliis testimoniosis purgatorium colligatur. — Ex Tobiae 4 eadem veritas colli-

giur. — *Ex Malachia 3, Isai. 4, et Dan. 3, idem colligit Augustinus.* — Atque juxta hæc, potest veritas hæc de purgatorio ex aliis locis Veteris Testamenti demonstrari, in quibus suffragia mortuis utilia esse significatur; cum enim animæ beatæ illis non indigeant (ideinque erat tempore legis veteris de animabus existentibus in sinu Abrahæ, sola enim Christi morte juvari poterant), animabus vero damnatis utilia esse non possint, manifeste supponunt illa testimonia locum alium animarum, qui non est nisi purgatorium. Hoc ergo modo induci solet ad hanc veritatem confirmandam id quod 1 Reg. 31 referatur de Judæis qui jejunaverunt septem diebus pro Saul, et aliis qui cum eo mortui fuerant. Quod jejunium fuisse pro mortuis, ut ad requiem pervenire valerent, exponit Beda, lib. 4 in Samuele, c. ult., et putat esse expositionem litteralem. Simile est quod lib. 2 Reg., c. 1, refertur, David et qui cum eo erant, jejunasse usque ad vesperam super Saul et Jonnatham, etc., et quod c. 3 fertur dixisse David ad populum post mortem Abner: *Scindite vestimenta vestra et accingimini saccis, et plangite ante exequias Abner.* Et statim dicitur, jejunasse pro illo usque ad vesperam. Sed hæc testimonia enervari possunt; quia illa jejunia non videntur fuisse in suffragium defunctorum, sed in ostensionem tristitiae et doloris, *eo quod corruiissent gladio*, ut ibidem dicitur; sicut enim flebant et lamentabantur super mortuos, ita etiam jejunabant; quod notavit Abulens., 1 Reg. 31, q. 19, et 2 Reg. 1, q. 9, et c. 3, q. 33 et 34. Nihilominus probabilita sunt illa testimonia, quia verisimile est etiam facta esse illa jejunia et afflictiones viventium, ut pròdissent defunctis: nam 2 Reg. 12, cum David flevisset et jejunasset pro impetranda vita filii sui infantis, postquam mortuum illum esse intellexit, non amplius luxit, seu jejunavit, et rationem ipsem reddit, quia jam non poterat tale jejunium pueru esse utile; quia (nimirum) nec revocandus erat ad vitam, nec aliquid peccare potuerat, pro cuius remissione jejunium illud ipsi pròdesse posset, ut ibidem notavit Abulens., q. 24; ergo cum pro aliis adulis David jejunavit, luxit, etc., verisimile est ipsum considerasse, potuisse ex illis afflictionibus utilitatem aliquam in mortuos redundare. Fortius argumentum sumitur ex verbis Tobiæ 4: *Panem tuum et vinum tuum super sepulturam justi constitue.* Hoc enim consilium non potuit in alio sensu esse sanctum

et honestum, nisi quatenus panis et vinum in sacrificium et oblationem Deo offeratur pro mortuis, aut in elemosynam pauperum, vel sustentationem sacerdotum datur propter eundem finem, ut recte expendit Turrian., lib. 4 pro Epistolis Pontif., c. 14, adjungens illud Ecclesiast. 7: *Mortuo non prohibeas gratiam*, id est, beneficentiam et subsidium, quem locum Jansen. ibi pro hac veritate recte expendit. Præterea purgatorium ignem colligit August., lib. 20 de Civitate, c. 25, ex illo Malachia 3: *Sedebit conflans et emundans argentum, et purgabit filios Levi*; adjungens illud Isaiae 4: *Lavabit Dominus sordes filiorum et filiarum Sion, et sanguinem circumdabit de medio eorum in spiritu judicij et spiritu combustionis.* Et lib. 50 Homil., in 16, adjungit illud Daniel. 7: *Et fluvius igneus currebat ante eum.* Sed hæc loca alios habent litterales sensus, in quibus explicandis nunc non possumus immorari. Et ob eamdem causam omittit alia minus efficacia, quæ ex 1 Reg. 2, Psalm. 29, 65 et aliis adduci solent.

Secundo probatur purgatorium ex novo Testamento.

7. Ex novo Testamento potest imprimis sumi argumentum simile præcedenti, quia etiam ex illo habemus defunctos posse juvari operibus et satisfactionibus viventium, quod non potest esse verum nisi de existentibus in purgatorio, ut deductum est. Assumptum probatur ex Paulo 1 Cor. 15: *Quid faciunt qui baptizantur pro mortuis, si mortui non resurgent?* Horum enim verborum sensus facilior, magisque litteralis esse videtur: *Quid faciunt qui affliguntur, et pénitentiam agunt pro iuvandis mortuis, si mortui non resurgent?* Hoc ergo adducit Paulus tanquam certum signum resurrectionis, supponens aperte, operari illo modo non esse vanum et inutile, sed fructuosum mortuis. De quo loco multa dixi in 2 tomo hujus partis, ubi plures attuli expositiones, hanc vero alii prætuli. Eique nunc solum addendum occurrit ex Turriano supra, et Pamel. in lib. Tertull., de Coron. milit., n. 36, etiam per verba illa, *Baptizantur pro mortuis*, intelligamus lavacra et ceremonias Judæorum qui pro mortuis baptizabantur, eundem sensum eamdemque vim, quantum ad præsens attinet, retinere, quia etiam illæ aspersiones legales fiebant pro mortuis, ad satisfaciendum scilicet pro illis. Unde colligit S. Ephrem in suo Testamento, multo magis posse sacerdoles

novi Testamenti pro mortuis offerre. Ex quo sicut Paulus colligit resurrectionem, nos immediatus colligimus poenitentes aliquorum mortuorum temporales, in quibus per suffragia vivorum juvari possunt, et consequenter etiam colligimus purgatorium.

8. Confirmari hoc ipsum solet ex verbis Christi, Luc. 16: *Facite vobis amicos de mammonainiquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in aeterna tabernacula.* Nam Sanctorum interpretatio est: Facite eleemosynas pauperibus, qui vos adjuvent cum ex hac vita exieritis, ut in aeternam beatitudinem recipiampini. Sic fere Aug., 12 de Civit., c. 27; Hieron., ep. 151 ad Algas, q. 6, et lib. cont. Vigilan.; Tertul., lib. contra Marc., c. 32, et alii super Lucam. Dicere vero potest aliquis, licet ex hoc loco suffragia et intercessiones Sanctorum satis probabiliter colligantur (ideo enim dicuntur nos recipere in tabernacula aeterna, quia suis nos orationibus juvant), tamen, quod auxilium nobis praestent etiam post mortem nostram, ut inde colligatur purgatorium, non videri ex illis verbis sufficienter colligi. Respondetur ex verbo illo, *cum defeceritis*, id colligi; nam illud deficere, non est condemnari, alias nunquam possent, qui sic deficerent, in aeterna tabernacula recipi; igitur nihil aliud significat, quam ex hac vita decidere, ut cum Theophyl., Euthym. et aliis, exponit Jansen. Aliquis hoc non placet, quia Christus non loquitur de defectu mortis, qui communis est bonis et malis, quia convenit illis, quia mortales sunt; sed loquitur de defectu in reddenda ratione vilificationis male administratore. Videtur ergo ibi, deficere, esse a divina gratia cadere, non perpetuo, sed in hac vita, et in ea condemnari, atque a Deo fugari, unde Irenæus, lib. 4, c. 47, pro illis verbis, *cum defeceritis*, vertit, *postquam fugati fueritis*. Favet etiam Tertullian., lib. de Fuga in persecutione, c. 13, ubi sic exponit: *Ut cum capisset ab hujus deficere gratia.* Juxta hanc vero expositionem nihil ex verbis citatis colligere possumus, quod ad rem præsentem conducat, quia si deficere, tantum est in hac vita cadere a gratia et favore Dei, solum possumus ex illa parabola colligere, illos amicos, quos de mammona nobis comparamus, posse in hac vita nos juvare ad gratiam Dei recuperandam, aut per eleemosynas iterum a Deo impetrari posse gratiam perditam.

9. Rejicitur Maldonati expositio. — Non video autem eur verba illa ad tempus hujus vi-

tæ coarctanda sint, præsertim cum juxta verborum proprietatem, *recipi in aeterna tabernacula*, in futura vita, et non in præsenti contingat, nisi impropte et remote, seu in radice. Optime ergo exponitur verbum illud, *cum defeceritis*, utique in reddenda ratione, sicut villius defecrat reddendo rationem vilificationis sue; et quia haec ratio proprie a nobis non postulatur nisi in morte, ideo etiam illud, *deficere*, ad tempus mortis optime refertur; nam etiam, simpliciter loquendo, neminem Deus amovet a vilificatione in hac vita, quantumvis malus sit. Non omnes autem qui in reddenda ratione deficiunt, possunt recipi in aeterna tabernacula; aliqui tamen possunt, si non essentialis (ut sic dicam) et substantialis sit defectus, sed accidentalis et levis. Atque hoc satis est, ut Christi consilium et promissio locum habeant; nam cum ait: *Ut recipient vos in aeterna tabernacula, sub-intelligit conditionem, Si aliunde vos fueritis capaces.* Vel certe loquitur de facientibus eleemosynas in charitate, et ex charitate; hi enim, licet aliquo modo deficiant in reddenda ratione, optime poterunt amicorum precibus juvari. Et ita intellexisse videtur hunc locum August. dicto loco de Civitate, dicens, Christum loqui de quibusdam hominibus, nec ita malis, ut criminis committant de suis eleemosynis confisi, nee ita bonis, quin aliquid solvendum habeant.

10. Ex aliis testimoniis purgatorium colligitur. — His vero testimoniis optime consentiunt illa, in quibus significatur, post hanc vitam posse fieri aliquam peccatorum remissionem, seu potius solutionem; illa enim non possunt intelligi de peccatis mortalibus quoad culpam, ut suppono; ergo debent intelligi de venialibus, vel de omnibus quoad aliquem reatum poenæ temporalis. Utroque autem modo concluditur purgatori locus, quia necessere est illas animas, dum ab illis peccatis expiantur, in aliquo loco esse, et illum purgatorium appellamus. Huc autem imprimis accommodari solent illa verba Matth. 5: *Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas novissimum quadrantem.* Sed, ut August. notavit, lib. 4 de Serm. Dom. in mont., c. 11, illa particula, *donec*, non significat poenam aliquando esse finiendam, sed potius significat aeternitatem poenarum; sensus enim est: Omnia peccatorum etiam minimorum poena a te exigetur, et ita solves usque ad minimum quadrantem, et quia nunquam satis solves, semper tuis. Ita vero est hic sensus accipien-

dus, ut tamen veritati purgatorii non repugnet; intelligi ergo debet generaliter seu permissive, vel accommode. Monet enim Christus, ut in via, id est, quandiu in hoc mundo versamur, causas nostras cum Deo, seu *cum adversario* (quicunque ille sit) componamus: nam si postea in Dei judicium inciderimus, et rei seu debitores inventi fuerimus, non exierimus e carcere, donec reddamus usque ad minimum debitum; quod si reddere non possumus, ut contingat damnatis, nunquam inde exiemus; si autem reddere possimus, ut eveniet justis, qui nondum plene satisfecerunt, persolvemus quidem exacte, donec minimum etiam reddamus; tamen, toto debito soluto, inde exiemus. Atque ita verba haec per se sola non probant; si tamen alias ostendatur dari aliquem reatum poenae temporalis in hominibus iustis, et capacitatem ex parte illorum ad satisfaciendum pro illa, recte ex illis verbis concluditur, posse hujusmodi justos in eo statu pervenire ad Dei judicium, ac propterea mitti in carcerem donec solvant, ibi autem posse solvere usque ad minimum, et consequenter inde exire, atque adeo carcerem illum purgatorium esse. Et hoc modo intelligendi sunt Patres, qui hunc sensum interdum indicant. Citatur Hieronym. ibi, et epist. 8 ad Demetriad.; et Ambr., Luc. 12; et Athanas., q. 25 ad Antioch.; sed hi fere nihil amplius dicunt, quam minima etiam peccata puniri a Deo, et neminem inde exire donec solvat; an vero aliqui post hanc vitam solvant, non declarant. Expressius id affirmant Tertull., lib. de Anima, cap. 35, et ult., et Cypr., ep. 52 ad Antonian., et lib. 2 ad Quirin., c. 57. Possuntque verba Christi in hunc sensum induci, quia licet ex forma illius locutionis, et ex vi illius particulae, *donec*, non affirmetur aliquid in futurum, sed negetur exitus, donec fiat integra solutio, nihilominus videtur supponi, aliquando esse solutionem possibilem, et consequenter etiam exitum e carcere; nam de re impossibili non ita loquimur. Atque hoc satis est ad collendum, pro aliquibus peccatis seu debitibus peccatorum, posse post hanc vitam solvi, et consequenter esse aliquem carcerem deputatum ad hoc genus solutionis, qua facta, inde possit exiri.

11. *Aliqua peccata esse post hanc vitam remissibilia probatur.* — Probari etiam solet illud assumptum ex verbis illis Matt. 12: *Non remittitur in hoc seculo, neque in futuro*, scilicet, blasphemia in Spiritum Sanctum. In his enim verbis plane supponi videtur remissio-

nem aliquam peccatorum fieri nonnunquam in vita futura. Nemo enim ita loquitur de re impossibili pro illo statu; quis enim dicat: *Non ducam uxorem neque in hoc seculo, neque in futuro*, vel quidpiam simile? Quando ergo aliquid in utroque seculo fieri contingit, ut negetur unquam futurum, recte dicitur non esse futurum, vel in hoc seculo, vel in futuro. Et ideo nihil repugnat quod Marcus c. 3 dixerit: *Non habet remissionem in aeternum*; nam hoc ipsum explicatus dixit Matthaeus, significans, licet alia peccata in futura vita remittantur, hoc vero minime. De quo, qualiter intelligendum sit, superius est a nobis disputatum, nunc enim solam illam particulam expeditum; fuitque consideratio August., lib. 6 contra Julian., c. 45, et lib. 21 de Civit., 14, a quo id didicerunt Beda in illum locum; Isidor., lib. 1 de Divin. offic., c. de Sacrificio Missæ; Greg., 4 Dialogor., c. 39; Bern., serm. 66 in Cantic.; Chrysost. autem, quem Graci sequuntur, in Matth., hom. 42, habet aliam expositionem, quæ in eo videri potest; nam ad causam non refert, et sensus explicatus est sincerior et planior, ipsisque verbis conformior.

12. *Objectio.* — *Enodatur.* — Ultimo tamen circa hoc totum argumentum dicere quis potest, licet aliqua peccata remittantur post hanc vitam, non satis *inferri* purgatorium, quia peccata venialia remitti possunt post mortem quoad culpam, quod satis est ad illorum testimoniorum veritatem, et tamen illa peccata dimittuntur in ipso instanti mortis cum primum anima est a corpore separata, propter quod instans non est necesse ponere speciale locum purgatori; nam pro illo instanti fortasse nondum anima mutavit locum quoad presentiam substantiae suæ; vel satis esse posset quod in ipsa via ad celum per interiorum actus mundaretur; quod autem ultra hoc aliquid aliud requiratur, ex illis locis colligi non potest. Respondetur, evasionem hanc magis pertinere ad alias quæstiones, ubi sit purgatorium, vel quantum duret pena ejus, quam ad quæstionem an sit; quomodounque enim intelligamus intercedere aliquam moram inter statum hujus vitæ et ingressum beatitudinis, in qua anima jam separata a corpore a peccatis mundatur, intelligitur purgatorium esse, ubicunque et quantumvis breve intelligatur. Addo vero, ex ultimis Christi verbis concludi, non sola peccata venialia remitti in vita futura, sed etiam mortalia; nam peccatum in Spiritum Sanctum mortale et

gravissimum est, et de illo ait Christus non remitti in hoc seculo neque in futuro; contingit ergo etiam mortalia peccata remitti in seculo futuro, quod cum non possit intelligi de remissione quoad culpam, necessario intelligendum est quoad poenam, quæ non statim uno momento persolvitur, nec per solos actus interiores purgatur, sed per alia poenarum genera, ut postea videbimus.

13. *Aliquas poenas in futura vita habere finem ostenditur ex Act. 2.* — Tertio principaliter afferri possunt ex novo Testamento illa testimonia, in quibus asseritur alias poenas futuræ vitæ habere finem, et ex illis fieri transitum ad aeternam requiem. Solet hoc colligi ex verbis illis Actor. 2: *Quem Deus suscitavit a mortuis, solutis doloribus inferni*, id est, ablatis poenis inferni, non quidem ab ipso Christo, de quo ibi est sermo, sed ab eis quos ipse resurgendo ab inferno liberavit. Unde Polycarp., Epist. ad Philip., ad hunc locum alludens, ait: *Quem Deus suscitavit, solvens dolores inferni.* Atque ita hunc locum exposuit August., lib. 12 Genes. ad litter., c. 33, ubi declarat, per infernum non posse ibi intelligi sinum Abrahæ; licet autem non exponat quis locus inferni ille sit, necessario intelligere debuit purgatorium, quia a ceteris locis neminem Christus eduxit. Dixi plura de hoc testimonio in 2 tom. hujus 3 p., in Comment. art. 4, q. 52, et in disp. 43, sect. 1. Adduci praeterea hic solet locus ille difficilis Matt. 5: *Qui irascitur fratri suo, reus eris iudicio; qui autem dixerit fratri sua Racha, reus erit concilio; qui autem dixerit fatue, reus erit gehenna ignis.* Nam omnia haec membra continent comminationem alicujus poenæ; et solum in tertio membro fit comminatio poenæ inferni et aeternæ; ergo praeter eam est aliud genus temporalis poenæ, qualis est in solo purgatorio. Sed hic locus perobscurus est, et non spectans ad presentem controversiam, quia valde probabile est omnia illa membra significare aeternam condemnationem, et poenam majorem vel minorem pro qualitate delictorum; quomodo autem haec inæqualitas illis verbis significetur tam in delictis quam in poenis, quomodo etiam illi peccatorum gradus tales sint ut mereantur aeternam poenam, non est hujus loci explicare.

Expenditur Pauli locus 1 Cor. 3:

14. Praecipuis ergo et celebris locus, ex quo haec poena temporalis colligitur, est ille Pauli 1 Cor. 3: *Fundamentum aliud nemo potest*

ponere praeter id quod positum est, quod est Christus Jesus. Si quis autem superaedificat super fundamentum hoc aurum, argentum, lapides pretiosos, lignum, fænum et stipulam, uniuscujusque opus manifestum erit; dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur, et uniuscujusque opus quale sit ignis probabit. Si cuius opus manserit, quod superaedificatur, mercedem accipiet; si cuius opus arserit, detrimentum patietur; ipse autem salvis erit, sic tamen quasi per ignem. Cujus testimonii vis in his ultimis verbis posita est, quibus affirmari videtur a Paulo aliquos salvari per ignem, eo quod aliqua opera fecerint igne digna, non aeterno, sed temporali, qui non videtur posse esse alius nisi purgatorius ignis. Quia vero talia opera metaphorice nominibus significantur, ideo imprimis declarandum est quid per lignum, fænum et stipulam significetur; hinc enim cetera pendent, quæ ad nostrum institutum spectant. Aliqui ergo per has voces intelligent opera vitæ activæ quæ bona sunt, tamen circa temporalia versantur, et ad illa ita afficiunt ut postea non sine dolore amittantur. Hanc expositionem indicat aliquando Augustinus infra citandus, et non displicet Anselmo. D. Thom. autem, et alii eam rejiciunt, nisi ea opera sumantur, quatenus aliquid culpæ illis admiscetur. Nam quod per illas voces metaphorice significaverit Paulus prava opera quæ a fidelibus fiunt, manifestum esse videtur, tum ex omnium expositione; tum ex aliis verbis, aurum, argentum, etc., quæ plane bona opera significant, aut (quod perinde est) spirituales fructus eorum; tum denique ex omnibus quæ sequuntur de probatione et examinatione operum per ignem.

15. *Num peccata mortalia, an venialia, per lignum, fænum et stipulam, significantur?* — Difficultas vero est, an illæ voces significant peccata mortalia aut venialia. Est enim multorum opinio, principaliter indicare mortalia, quia Paulus duos tantum ordines operum posuit, bonorum scilicet et malorum; ergo sub malis mortalia peccata comprehendit. Nec enim dici potest ea prætermissee, quia non possunt superaedificari supra illud fundatum quod est Christus; nam etiam venialia peccata non possunt super illud fundari, formaliter loquendo; materialiter autem, sicut ille qui per fidem est in hoc fundamento fundatus, potest venialia peccata superaedificare, ita etiam mortalia. Ergo haec Paulus sub illis verbis metaphorice comprehendit. Quod sensisse videtur Hierouym. in c. 1 Jeremiæ,

dicens: *Qui levi peccatorum sorde maculatus est, levioribus purgatur monitis; porro peccata gravia, quæ ad mortem trahunt; gravioribus tormentis indigent, uniuscujusque enim opus quale sit, ignis probabit.* In quibus ultimis verbis alludit ad præsens testimonium Pauli. Idem vero Hieron., Nahum 1, etiam de operibus hæreticorum hæc verba exponit. Quod etiam habet, Zach. 4. De mortalibus etiam peccatis has voces exposuerunt Paulinus, Epist. 29 ad Aprum; et Arnoldus, tract. ult. de Verbis Domini in cruce. Eamdemque expositionem sequitur, et nonnullis testimoniis confirmat Turrian., lib. 4 contra Magdeburg., c. 13.

16. *Quorundam expositio*, salvus erit, de permanentia in existentia. — Juxta hanc vero interpretationem, illa posteriora verba, *Ipse autem salvus erit*, non erunt intelligenda de æterna salute ac gloria, sed solum de permanentia talis hominis seu animæ ejus; ac si diceretur, quamvis opus destruatur, non tamen ipsa persona; non enim redigetur in nihilum, sed conservabitur ut æterno igne crucietur. Quæ fuit expositio Chrysost., hom. 9 in priorem ad Cor., qui dicit interdum uti Paulum nomine præ se ferente bonum aliquod ad significandum potius malum, atque ita in proposito, illud, *salvus erit*, seu *salvabitur*, non veram salutem, sed permanentiam hominis peccatoris ad æternitatem poenarum significare. Quam expositionem sequitur Theophylact., et eam indicavit Greg. Nazianz., orat. 39, in fine, ubi de Novatianis hæreticis loquens ait: *Si via sua insistant, in altero ævo igne baptizabuntur, qui postremus est baptismus, nec solum acerbior, sed diuturnior, qui crassam materiam instar fæni depascitur, ritique omnis levitatem absunit.* Ubi Nicetas de igne sempiterno hæc verba intelligit, nec possunt de alio exponi, cum hæretici in suis erroribus manentes alio igni non reserventur. Eadem expositio habetur in questionibus ad Antiochum, inter opera Athanasii, quæst. 131: *Detrimentum (inquit) patietur regni cælorum, ipse vero manebit integre poenæ luens.* Eamdem habet Anastas. Nicæn., lib. Quæst. in Scripturam, quæst. 60. Et hanc expositionem defendebant Patres Græci in Concilio Ferrarien., sess. 1, in princ. Eamdem necessario sequi debent omnes, qui nomine fæni, etc., vel peccatum mortale in genere, vel peccatum speciale prædicandi, seu superædificandi falsa dogmata intelligunt, ut Clem. Alexand., lib. 5 Stromat., non longe a

18. Melius confirmat eamdem expositionem Hieronymus, lib. 2 contra Jovinian., post medium, ex hoc loco colligens, inter salvatio-

nem et salvationem esse diversitatem; nam quædam fit per ignem purgantem et consumptum prava opera, alia sine igne; loquitur autem aperte de salvatione æterna. Unde idem Hieronym., Isaiae 66, in fine, ex professo ostendit contra Origenem, damnatorum poenarum futuras esse æternas; tandem vero concludit: *Christianorum, quorum opera per ignem probanda sunt atque purganda, moderatam acquistam clementiæ esse sententiam judicis.* Quia nimur tantum ad temporalem poenam damnantur. Oportet tamen Christianorum nomine illos solos intelligere, qui in Christo per fidem vivam fundati sunt, et aliquid nihilominus habent quod oporteat igne consumi. Eodem modo de vera animæ salute intellexit locum illum Ambros., ibi, recte inde colligens dari purgatorium; et Enarrat. in Psal. 36, in illa verba, *Arcus eorum intret in corda ipsorum*, etc., ubi breviter quidem, tamen eleganter locum hunc attingit. Cui merito adjungi potest Basil., orat. in cap. 9 Isai., in fine, ubi exponens verba illa: *Et erit populus ab igne deustus* (ut ipse legit) seu quasi esca ignis, ut habet Vulgata, inquit: *Non omnimodam internectionem et exterminium comminatur, sed innuit expurgationem juxta Apostoli sententiam.* Sit ergo constans Apostolum loqui de salute spirituali et æterna obtainenda, non in igne, sed per ignem, qui ad tempus urat, ad salutem vero æternam animam purificet.

19. *Per verba lignum, foenum, etc., peccata venialia aut mortalia quoad culpan remissa significari.* — *Quorundam expositio verbi superædificare, de quibusunque justis.* — Hinc ultius fieri non potest ut per verba illa, *lignum, foenum et stipulam*, peccata mortalia significantur quatenus talia sunt; nam qui hæc commiserit, et cum eis in judicio divino apparuerit, non salvabitur per ignem, sed ad ignem perpetuo damnabitur; debent ergo intelligi venialia tantum peccata, aut ad summum ea etiam mortalia, quæ per veram penitentiam venialia sunt effecta, seu potius venia digna, etiamsi non sint perfecte remissa. Cui expositioni magis etiam quadrat ipsorum verborum metaphora, quæ res leviores indicat; nam peccata mortalia potius plumbum, et aut ferrum dicenda essent, ut dixit Gregorius, 4 Dialog., c. 39. Estque hæc frequens Sanctorum expositio, quos statim referam. Reperitur autem inter eos quædam diversitas: nam quidam hunc locum intelligunt de quibusunque justis in Christo fundatis, superædificantibus aut bona opera, aut defectuosa